

#5

גליון לשבת קדש
פרשת וישב - חנוכה

ניעם
שבת

ניעם שבת
הרב בנימין בוימל

מסיבת
"מעל הטבע"

ושאלו: ומה

עם נס הניצחון

ב מ ל ח מ ה ?

מדוע אינו כלול

בסיפור?

ושוב אנו מול

החלומות של יוסף.

בחלומו הראשון אלומות

האחים מקיפות את אלומתו

ומשתחוות לה. הפתרון מובן. אלומות

– תבואה, אוכל. האחים יבואו לקנות

אוכל וישתחוו. כך אכן היה: "יוסף הוא

השליט על הארץ, הוא המשביר לכל עם

הארץ, ויבאו אחי יוסף וישתחוו לו אפים

ארצה" (בראשית מב, ו).

והחלום השני: "ויחלם עוד חלום אחר

ויספר אתו לאחיו, ויאמר: הנה חלמתי

חלום עוד, והנה השמש והירח ואחד

עשר כוכבים משתחווים לי". ואף אביו

תוהה לגבי הפתרון: "מה החלום הזה

אשר חלמתי, הבוא נבוא אני ואמך ואחיק

להשתחות לך ארצה"?

ושאלו: מה התחדש לנו בחלום נוסף זה

יותר מבראשון? ועוד שאלו: מדוע נבחרו

גרמי השמיים השמש וירח, ניתן היה

באותה מידה להמשיל את אביו ואמו לכל

העצמים שבבריאה; להרים ולגבעות,

לעץ פרי ולכל ארזים?

עולמנו – עולם של חוקי טבע. ביום

הרביעי לבריאה, הקב"ה "קרא לשמש

ויזרח אור, ראה והתקין צורת הלבנה"...

ומאז ועד היום, חמשת אלפים שבע

מאות שמונים וארבע שנים ברציפות,

עושים הם תפקידם בנאמנות וממלאים

ושוב יושבים

אנו מול

ה נ ר ו ת .

ה ש ל ה ב ו ת

הקטנות מרצדות

מול עינינו ומספרות

לנו את הסיפור.

"מאי חנוכה? כשנכנסו

יוונים להיכל, טימאו כל השמנים

שבהיכל. וכשגברה מלכות בית חשמונאי

ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא כך אחד

של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן

גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד.

נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים"

(שבת כא ע"ב). נס כך השמן!

שביני | **הרב**
אמונה | **אהרון בייפוס**

שאלו קמיה הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל:
היתכן כי השוכח "על הניסים"
בבהמ"ז, ישלימנה ב"הרחמן"
כבקשה, ונמצא "חוטא" נשכר?
שמתאפשר לו לבקש ישועה...

והשיב, כי המודה כאשר צריך
להודות, זוכה לישועות מבלי
שיצטרך לבקשם. הודאה, מצמיחה
ישועה....

ורמז לדבר: בהלל נאמר תחילה:
"צרה יוגון אמצא - ובשם ה' אקרא",
והתגמול של המשכיל להודות גם
בעת צרה יוגון, שזוכה ל"כוס ישועות
אשא - ובשם ה' אקרא". שכן ממרום
משיבים לעומתו:

גם בעת צרה, מוצא אתה על מה
להודות?

שכרך, להודות על ישועה שלמה.....

שליחותם בעקביות. כלום ברירה יש להם? הלא "חוק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם".

פעם אחת ויחידה, שינה אדם בשר ודם סדרי בראשית, וציווה על גרמי השמים לעמוד מלכת: "אז ידבר יהושע לה'... ויאמר לעיני ישראל: שמש בגבעון דם, וירח בעמק איילון! וידם השמש וירח עמד... ויעמוד השמש בחצי השמים ולא אץ לבוא כיום תמים" (יהושע י, יב-ג). פקודות לשמש? הוראות לירח?! שליטה מלאה על גרמי השמים?! איך זה עבד בדיוק?!

גם אנו בני האדם אנשים של טבע. יש בנו טבעים: קנאה, תאוה וכבוד. בדרך הטבע "רוב העולם הולכים אחר תאוותיהם" (אב"ע במדבר ו, ב). גם כשאנו מתגברים, עדיין אנו במסגרת של הטבע האנושי.

פעם אחת ויחידה נדרש הוא להתגבר באופן של "למעלה מהטבע". יוסף הצדיק. אשת אדונו גייסה את כל כוחות הטבע האנושי כדי לפתותו, כמתואר במדרשים. בדרך הטבע לא היו לו סיכויים להינצל. אך הוא רתם כוחות על אנושיים, "וינס **ויצא החוצה**". יצא אל מחוץ לגבולות הטבע האנושי והאישי. ("מחוץ לאצטגנינות שלו, דוגמת 'ויצא אותו החוצה' הנאמר באברהם – כלי יקר)

וכשיהודי מתעלה אל מעל מערכת הטבע – הוא שולט בה. נקשיב לדברי המדרש: "כשאמר לו יהושע לשמש: שמש בגבעון דם, לא רצה לעמוד. עד שאמר לו: וכי אינך עבדו של יוסף? דכתיב **והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחווים לי**, ויהושע מזרעו של יוסף... מיד ויעמוד השמש!" (דעת זקנים) שמענו טוב? השמש והירח הם עבדיו של יוסף! לא פחות!

עוד דוגמה? בבקשה: "וינס וירץ החוצה – אמר לו הקב"ה: בזכות 'וינס', בחייך שהים ינוס מפני ארון שלך. זהו שאמר הכתוב: הים ראה וינס. מה ראה? ארונו של יוסף!" (דעת זקנים) כן, גם ים סוף עובד אצלו. כי לטבע אמנם יש חוקים משלו. אך יש בו חק 'יסוד' (תרתי משמע) שכשיהודי מתגבר במסירות נפש למעלה מדרכי הטבע האנושי, מקבל הוא לידי את מושכות השלטון על הטבע השמשי והימי... נמצאנו למדים: שני חלומות ושני פתרונות. מלבד היותו מלך במצרים הרי שיזכה הוא גם להכניע את גרמי השמים תחתיו ולשלוט בשמש ירח וכוכבים כאדון המושל בעבדיו.

היוונים האמינו מאוד בכוחות הטבע אך נלחמו בעוז בכל מה שמסמל את פריצת גבולות הטבע. הם לחמו בחותם אות ברית קודש של המילה השולט על תאוות בדרך של למעלה מן הטבע, הם פעלו נגד השביתה השבועית המצהירה באופן של למעלה מן הטבע: "ה' רועי לא אחסר", ואסרו את ההוכחה היהודית שבקידוש החודש על שליטה במערכות המזלות למעלה מן הטבע.

ועם ישראל לעומתם מסרו נפשם במלחמה שלא על פי כללי הטבע, ללא איזון בכוחות, ללא תחרות הוגנת. מעטים, חלשים ו... צדיקים. כאשר פרצו את חומות הטבע בהנהגתם, משכו עליהם משמים הנהגה דומה, והראה להם הקב"ה נס גלוי מעל הטבע: שמונה ימים של אור מפך שמן בר יום, נס שאין בו מעשה ידי אדם כלל. וקבעו לנו בזכותו **"שמונת ימי חנוכה אלו"**, מספר המסמל את מה שמעל לטבע, מספר ששיש בו רמז על ברית מילה ושיש בו תמיד שבת וראש חודש, להודות ולהלל לשמך הגדול.

מאי חנוכה? נס פך **השמן**? נס גלוי מעל הטבע שכולו "מסיבת מעל הטבע" – בזכות מסירות נפש מעל הטבע. זהו כל הסיפור.

י מ י
ה חנוכה השימוש במילת חינוך בהקשר של בית צריך לימוד.
ב נ ו ס ך כל הורה או מורה יכול אולי להסביר מהו חינוך כלי הבית
להיותם ימי אדם, אך למה כוונת השיבולי הלקט באומר: מוכשרים
הלל והודאה "שנתחנך הבית..." - איך מחנכים בית? לתשמיש
על נס הניצחון מה ניתן ללמוד מחינוך הבית על ועודם, לעבוד
של המכבים איתם ובהם, את
ביוונים וימים בהם אנו חינוך האדם? מלאכת הקודש. ועל
מציינים את נס סך השמן, אלו אותו משקל נבין ונסיק כי;

גם; שמונת ימי "חנוכת המזבח" מחדש. חנוכת המזבח שמונת
"..." ויחוג את חנוכת המזבח שמונת ימים, ויעלו עולות ותודות בשמחת
לבבם... ותהי שמחה גדולה בכל העם, כי גלל ה' את חרפת הגויים מעליהם.
ויצווה יהודה ואחיו וכל קהל ישראל לחוג את חנוכת המזבח ביום החמישה
ועשרים לחדש כסלו שמונת ימים מדי שנה בשנה בהלל ובתודה לה'..." (ס'
חשמונאים).

ונקראו ימים אלו חנוכה - כי חנוכה נקראת על שם שנתחנך הבית והוכשר לעבודה. שהרי היוונים טמאו את ההיכל והעזרות והמקדש וכל כליו וכשגברו חשמונאים טהרו את הכל ועשו חנוכה כמו שעשה משה בתחילת חינוך לעבודה. (שיבולי הלקט, קע"ד).

השימוש במילת חינוך בהקשר של בית צריך לימוד. כל הורה או מורה יכול אולי להסביר מהו חינוך אדם, אך למה כוונת השיבולי הלקט באומר: "שנתחנך הבית..." - איך מחנכים בית? מה ניתן ללמוד מחינוך הבית על חינוך האדם?

צירוף המילה חינוך לבית (חנוכת הבית - חנוכת המזבח) מלמדת על משמעות המילה, שפירושה: התחלה, התחלת השימוש בבית ולכן: "...האיש אשר בנה בית חדש ולא תנכו (ולא התחיל לגור בו) ילך וישב לביתו (חוזר הוא מעורכי מלחמה)..." אך אין בחנוכת הבית וחנוכת המזבח רק ציון זמן בו החל השימוש בבית או במזבח. אלא, מדובר בהתחלה המכינה ומעמידה את הכשרת הבית או המזבח לתפקידים המיועדים. בחנוכת הבית מכריזים ומעמידים את יסודות וערכי הבית שעל פיהם ינהגו ויפעלו כל הבאים בתוכו. יהי ביתו בית ועד לחכמים... פתוח לרְוָה וכו'.

צידה לדרך:

השאלה הנכונה איננה: מה אתה רוצה להיות כשתהיה גדול? או, מה אני כהורה או מחנך רוצה שתהיה כשתהיה גדול?
אלא, מה אתה יכול להיות כשתהיה גדול.

לאור הבנת הדברים הללו ניתן לומר שאין לראות באמירת האסור והמותר והעמידה על המשמר שהדברים יעשו כמצופה וכראוי את עיקר "חנוכת האדם". אלא; "...כניסת האדם לאומנות שהוא עתיד לעמוד בה..." (רש"י בראשית י"ד, ט"ז).

התרחקו מהדת ולא רצו שום סממנים של יהדות, להיפך עוד העריצו את התרבות של הגויים!"

"אהה... חילוניים, ממש כמונו" יובל מלמל באכזבה.

הסמקתי.

"רגע, אז אם הייתי חי בתקופה ההיא הייתי נלחם נגד המכבים - החרדים?"

השפלתי את מבטי.

"אני לא מבין". אמר יובל "אז מה אני צריך לחגוג כאן? זה בכלל לא חג שלי! זה חג של דתיים!!!"

בחיל ורעדה ובציפייה רבה הגיע החנוכה!

השנה החלטתי להציב, מלבד חנוכייתי הממוקמת כמדי שנה בחלון הפונה לרשות הרבים, חנוכייה נוספת בפתח החצר, ממש מחוץ לשער. ראוי לציין שביתי ממוקם בלב ישוב חילוני מן המהדרין שבמהדרין. כל כוונתי הייתה שלפחות שמונה ימים בשנה יהודים רחוקים יבינו שהם חיים בנס... ואולי יזכרו שהיהדות שלנו לא מסתכמת במופעי בידור ובזלילת סופגניות! קצת "יידישקייט" לא יזיק, הרהרתי לעצמי תוך כדי הטבת השמן בכוסיות.

הדלקת נראשון. בליווי משפחתי, הדלקתי תחילה את החנוכה שבבית, ברכתי בכוונה מלאה ויצאתי להדליק את זו שבחוץ.

הדלקתי בריכוז וסיימתי ב"הנרות הללו... כשהתכוונתי להיכנס בחזרה אל ביתי, הסתובבתי ומולי עמדו השכנים, אב ובנו. מסתבר שהם עמדו שם כל הזמן מבלי לפצות פה.

"חג שמח" אמרו בהתלהבות.

"חנוכה שמח" תיקנתי בחיוך קורן.

"זה חג של יהודים" תיקנתי אותו. "ואתה עדיין י-ה-ו-ד-י."

"רגע, רגע, רגע... המשך, "כתוב על הסביבון נס גדול היה פה, מה זה פה?" "פה זה בירושלים, נס כך השמן התרחש בבית המקדש כמובן".

"ומה זה בית מקדש? זה כמו בית כנסת לא? מתפללים שם? אז זה באמת חג של דתיים!" חייכתי.

אביו של יובל כבר מזמן התרחק, כנראה מרוב בושה. יובל פנה ללכת ואז הסתובב שוב ואמר...

"תעזור לי הרב... נראה לי שפספסתי משהו... אני לא מבין, אם אנחנו לא דתיים וחיים כמו כל הגויים... אז מה בכלל אנחנו עושים פה?"

"רק באנו להסתכל, רציתי להראות לכן שלי מהי הדלקת נרות חנוכה כמיטב המסורת היהודית. אין כמו המסורת היפה שלנו, חשוב לשמור על ערכים יהודיים".

"אבא צדיק יש לך!" פניתי אל הבן.

"מה זה צדיק...?" השיב האבא, "זה הבן שלי שצדיק, יותר מידי צדיק! שואל אותי כל הזמן שאלות על דת, אהה יובל, זאת הזדמנות טובה, יש לך 'חרדי אמיתי' ממש ממולך, שאל אותו כל מה שאתה רוצה".

"בשמחה, מה אתה רוצה לדעת יובל הצדיק?" שאלתי בסקרנות.

"המכבים היו חילוניים או דתיים?"

"בוודאי שדתיים, הם היו חרדים כמונו!"

"אז מי היו המתיוונים?"

"המתיוונים היו יהודים שוויתרו על זהותם,

לאלומתי, לא לי הם השתחו, אבל לתבואה שלי, ורק האחים היו אז, אבל יעקב אבינו לא היה, ולכן הוא גם לא מוזכר בחלום הראשון.

אבל בחלום השני כתוב והנה השמש והירח משתחווים לי, כי אז גם יעקב אבינו וגם האחים השתחו לו.

חידה לחנוכה:

שאלה: איך יכול להיות מצב – בימי החנוכה שאדם יאמר הלל עם ברכה, ובאותו יום יהיה חייב לומר פעם שניה הלל עם ברכה?

תשובה: מרן הגאון רבי ניסים קרליץ זצ"ל חידוש על פי המ"ב שאומר שמי שהחסיר בהלל בחנוכה אפילו מילה אחת לא יצא ידי חובה וצריך לחזור.

א"כ במקרה שראש חודש טבת שחל בחנוכה אדם מתפלל ואין לו סידור ויודע לומר בעל פה רק חצי הלל, אזי אם זה היה סתם יום בחנוכה לא יאמר חצי בברכה (בגלל המ"ב), אבל כיון שזה גם ראש חודש, יאמר חצי ההלל בברכה (לאשכנזים) מדין ראש חודש. ואם אח"כ נזדמן לידו סידור, יהיה חייב לומר פעם שניה הלל שלם עם ברכה מדין חנוכה.

בפרשה מסופר על שני חלומות שיוסף חולם, חלום אחד שהאחים מאלמים אלומים – "והנה אלומותיכם משתחוות לאלומתי". חלום שני הוא רואה - "והנה השמש והירח משתחווים לי".

בחלום הראשון לא מוזכרים האבא והאמא, רק בחלום השני יש את השמש והירח - שזה האבא והאמא.

ראיתי באיזה ספר ישן שאומר, שהחלומות האלה בעצם התקיימו, כיון שפעמיים האחים השתחו ליוסף, פעם ראשונה האחים השתחו לו במצרים, שאמרו להם שזה השליט המצרי שמחלק את התבואה, וכתוב וישתחו לו, והם לא ידעו שזה יוסף אלא רק ידעו שזה השליט המצרי שמחלק את התבואה.

פעם שניה שהאחים השתחו לו, שכתוב "ויבואו וישתחו לו ויאמרו הננו לך לעבדים", אבל אז הם כבר ידעו שזה יוסף, הם באו במוצהר להשתחוות ליוסף.

אבל אצל יעקב אבינו כתוב שהשתחוה פעם אחת – "וישתחו ישראל על ראש המיטה", הוא ידע שזה יוסף והוא השתחוה פעם אחת. אבל האחים בפעם הראשונה לא השתחו ליוסף, אלא לתבואה שלו כי הם היו צריכים תבואה.

רואים כמה מדויקים החלומות, נפלא עד מאד. בחלום הראשון רק האחים השתחו וגם לא ליוסף, אלא ותשתחוין

אילנא רברבא הרב דב סוקולובסקי

חכם 'חנוכה'

שהוא ח' ימים יש בזה סכנה שימצא חן בעיניו ויישאר כך.

גברת חנוכה: לאור הפרסום של שמות החטופים, ההרוגים והמוחזרים נחשפנו לשמות מוזרים של נשים שלעתים קוראים להן בשמות זכרים. ונזכרנו באנקדוטה. אשה אחת הגיעה למרן שה"ת הגר"ח ק"ק זצ"ל ואמרה שקוראים לה חן, ענה לה הרב הוא שם של זכר (רש"י ב"ב קסו: ד"ה אבל לא) ואמר שתיקרא חנה, אמרו לו שלאמא שלה קוראים חנה, וענה

תחפוש בחנוכה: בשו"ת שיח יצחק (נוניס-ואיס, או"ח שמת) כתב שאצל קצת מהספרדים לובשים גם בחנוכה פרצופים ג"כ כמו בפורים ומתחפשים בהם, ומובא גם בשו"ת רשב"ן (אה"ע קפו) ומביא בטעם שלא יתביישו העניים לאסוף כסף.

אכן יש בשם דר. נתן בירנבוים (הציוני שהפך לאגודאי, וידוע כהבעל תשובה הראשון בעת החדשה) שבחנוכה אין להתחפש לגויים כי דוקא בפורים שהוא יום אחד אין סכנה שישאר בתחפושת תמיד, אבל בחנוכה

כן 'לשם נרות חנוכה' שידעו שלא היו מצוות צדקה כי אם גמ"ח, אמנם מדברי ר' משה הנ"ל משמע דהוי דין מיוחד שבנר חנוכה כן נקרא צדקה, וצ"ע.

והסיבה שלכאורה אינו נכלל ב"די מחסורו אשר יחסר לו" עיין ירושלמי ריש פאה מובא בתוס' קידושין לא ע"א כבד ה' מהונך [מהון שיש לך], יש לו חייב, **אין לו פטור**, וא"כ אינו חסר כיון שכאשר אין לו כסף אינו מחויב במצווה.

כאשר נשאל מרן הג"ר דוד כהן שאלה זו, השיב שיתכן שנר חנוכה שונה כיון שיצטרך למכור כסותו אם לא יהיה לו כסף, הוי כמו מלבוש שהוי צרכי הגוף ומקבלים צדקה בשבילו, כמו"כ כאשר שאלו את מרן גאון ישראל הג"ר דוב לנדו שליט"א, ציין לעיין בדברי מלכיאל ח"ד ס' ט"ו שכתב שלא הוי חיוב גמור מדינא ובי"ד לא כופין עליו ועיין בד קודש מועדים עמ' תכח.

כאשר אמרתי הדברים למוריניו הגר"מ ולדמן שליט"א אמר שהוא אף פעם לא הבין הצדדים שלא הוי צדקה, על עניני עוה"ז נדאג לו ולא על עניני עוה"ב וכי הוא אמור להיות מסכן בשני עולמות... כמובן הדברים נוגעים למעשה בכל אלו שתורמים כעת תפילין וציצית לנזקקים, לךך, שהוי גמ"ח אבל לא דין צדקה, "שצדקה תציל ממות".

בספר 'חנוכת אברהם' מספר הג"ר אליעזר סילבר, ששמע מהגאון ר' יצחק הוטנר זצ"ל, ששמע מהגרי"ש מפוניביז', שכשלמד אצל מרן הח"ח שלח אותו מרן בעל "הזכר יצחק" ואמר לו

תגיד לסבא (הח"ח) שראיתי אצלו הלכה ונראה שצריך בזה עיין טובא, בזה שכתב שנותנים לעני **מכספי צדקה** עבור נרות חנוכה (ביה"ל תרע"א), ויל"ע מנלן הא, דלא שמענו שנותנים צדקה רק עבור צרכי מאכל ומשתה - צרכי הגוף, אבל לצרכי מצוה לא שמענו.

ויל"ע מהו באמת הדין כלפי צדקה לצרכי מצוות כנר חנוכה וכדו' הם הוי צדקה או גמילות חסדים בלבד?

עיין משנת יעב"ץ (או"ח ז' ג') מועדים וזמנים (ח"ב ק"נ ג') שהעירו מעצמם הערה זו ולא תירצו.

צדדי הספק:

ובאגרות משה (יו"ד ח"ב ס"ס קמא ד"ה ופירוש) כתב: **מצד מצוות צדקה אינו אלא בעניני אכילה ושתייה ומלבושים ולא בקניית דברים הצריך למצוה חוץ מד' כוסות ונר חנוכה וכו'** ולתת מעות לעני לקנות תפילין ומזוזה וציצית אינו ענין צדקה אלא דבר גדול וגמ"ח, עיין שו"ת להורות נתן (ח"ו פ"ט) שהוכיח שהמשנה בפאה פ"ח מ"ז והרמב"ם פ"ז מתנו"ע והשו"ע יו"ד ר"נ פירטו מה נותנים צדקה **ולא הזכירו שנותנים לעני עניני מצוות כתפילין וכדו'**, ויתכן שהמ"ב גם נקט כך מהא דהזכיר דין זה רק אצל נרות חנוכה. ולפ"ז רצה הגר"א סילבר לדון שהעני אוסף על הפתחים יצטרך לומר שעושה

> המשך מעמ' קודם

שיקראו לה חנוכה.

בספר כנה"ג (אה"ע קכט, הגהות ב"י אות קלט) כ' שהיתה בה שנולדה בחנוכה וקראוה בשם חנוכה ע"ש המאורע.

והירושלמים שבינינו זוכרים זכר שהיה שמו חנוכה והיה מסתובב רבות בגאולה ובכותל. והיה חביב ואימת הילדים.

זהיר בנר: בס' פלא יועץ (ערך נר שבת ונר חנוכה) ידוע מאמר רבותינו שהזהיר בהם זוכה לבנים ת"ח וענין הזהירות הוא שיהא הכלי שמדליק בו נאה ונקי ושידליקו שמן זית זך ובשבת ירבה בנרות.

ואם בכל המצוות ראוי לאדם להתחזק לקיים מצוה מן המובחר ולעשות נחת רוח ליוצרו עאכו"כ במצוות כאלו שבא בשכרו טוב כי יתן איש את כל הון ביתו באהבה לזכות את בניו לכתרה של תורה. וע"ש שתיקן תפילה שאמרה קודם הדלקת נר חנוכה.